

Het Massagraf

Introductie

Het idee voor dit Verhaal: "Het Massagraf" te schrijven kwam door het toezenden van de volgende mailtjes:

"Ik heb de bijgevoegde foto uit Facebook gehaald. De foto werd gepresenteerd tijdens een symposium over Chinese Peranakan architectuur samen met een heleboel andere foto's van graven."

"Wellicht hebben jullie dit van Maya al gekregen.

Maar hierbij nogmaals 2 foto's van verzamelgrafsteen van familie van Sioe Yao."

Het zien van de foto's bracht verschillende herinneringen weer naar boven die ik al die jaren had weggestopt. Vooral de machteloze woede over de rechteloosheid van onze familie tegenover de Indonesische overheid. We hoorden ook van vrienden dat de Djakarta By-Pass tegelijkertijd over de begraafplaats van de Kong Koan (Chinese Raad) was gepland. Dus ook dat land werd toen geconfisqueerd. Pas recent kwam ik te weten van familie = nazaten van Lie Tjian Tjoen, de broer van mijn grootmoeder Lie Tien Nio, dat in datzelfde jaar 1962 de laatste kapitein de Chinezen Lie Tjian Tjoen uit zijn ambt was gezet door de gouverneur van Djakarta. Dus het ging hier om de rechteloosheid van een hele groep Chinezen. En dat gebeurde onder het regime van president Sukarno en niet zijn opvolger generaal Suharto. Dus ik moest dit verhaal schrijven om meer bekendheid te geven aan deze wandaden.

Het Massagraf

Grafschrift (vertaald uit Indonesisch):

Dit is de laatste rustplaats van Jo Heng Nio, Kan Keng Tjong, Siau Po Nio, Kan Oe Nio, Han Oen Lee, Kan Eng Nio, Tan Tjit Nio, Han Tek Nio, Tan Tjoen Lee, Kan Pan Nio, Tan Tek Liang, Ir. Kan Hay Liong (Dary): Djakarta 5 november 1908 -'s Gravenhage 6 augustus 1946, Kan Pin Nio.

Ik kreeg deze twee foto's, die te zien zijn op Facebook, toegestuurd. De tweede foto is een detail van de eerste. De fotograaf zag kennelijk dat er iets bijzonders met dit graf aan de hand was. Het komt natuurlijk niet iedere dag voor dat er 13 personen in één graf zijn bijeengebracht. Een waar massagraf. Dit graf is een stille getuige van de willekeur van de Indonesische overheid in de zestiger jaren tegenover de Chinese minderheid in Indonesië.

Het begon allemaal op een middag in 1962 toen mijn moeder een telefoontje kreeg dat bulldozers op het punt stonden om de graven van onze voorouders plat te walsen. Deze voorouders waren begraven voor de 'eeuwigheid', speciaal op landgoederen die eigendom waren van de familie. Dus de reactie van mijn moeder was dan ook: hoezo die graven zijn toch op eigen grond? Het antwoord was simpel, dat **was** misschien wel eigen grond maar dat is nu onteigend. Binnenkort krijgen jullie wel een officiële bekendmaking hieromtrent. Voor nu was het belangrijk dat indien jullie die graven met inhoud nog willen redden, ze onmiddellijk weg moeten worden gehaald. Immers over deze graven was de in aanbouw zijnde 'Djakarta By-Pass' geprojecteerd. Dit prestigieuze project moest klaar zijn voor de 4^e Asian Games die van 24 augustus tot 4 september 1962 in Djakarta zouden plaatsvinden. Met veel moeite kregen we een week respijt.

Uit milieuhygiënische overwegingen werden de opgegraven voorouders alsnog gecremeerd. De volgende vraag was waar laat je al die as, of meer specifiek: waar kon die as op een zodanige manier worden bewaard dat er toch nog een duidelijk tastbaar graf was voor de voorouderverering en voor de daarbij behorende rituelen (sembajang) tijdens bijvoorbeeld Ching Ming (1). Toevallig was naast het graf van mijn grootouders H.H. Kan met zijn vrouw nog een onvoltooid graf van hun zoon Dary Kan Hay Liang. Dit graf was afgedekt met betonnen tegels met handvaten. Deze tegels zouden ooit, op een later tijdstip, nog worden vervangen door een mooie grafplaat. Dit graf werd aldus het verzamelgraf voor de as van de voorouders met de geredde 'Bongpais' (2) als grafsteen.

Notes:

(1). Ching Ming is het feest van de graven en wordt gevierd op de 3de dag van de 3de maan of 100 dagen na de winterzonnepunt. Op die dag worden de graven van de voorouders bezocht en verzorgd, terwijl er ook voedsel en andere offerandes voor de overledenen bij het graf worden geplaatst.

(2). Een bongpai is een grafzerk of grafsteen van een Chinees graf.

Nawoord

Een uitstel van één week bleek eigenlijk veel te krap te zijn:

- Er moesten allerlei opgraaf en transport vergunningen worden aangevraagd en geregeld.
- Er moest een begrafenisonderneming worden gevonden die zowel ervaring had in graven opgraven, cremieren, en onderhandelen met de overheid over vergunningen.
- Er moest vrij van het werk van mijn vader Kan Hay Liang en neef Kan Sioe Djin worden aangevraagd.
- Er moest voor mij vrij van school worden geregeld.
- Het opgraven werd bemoeilijkt omdat de

kisten van de oude graven waren bedekt met een laag van melasse en stenen. Deze laag was na 100 jaar nog steeds taai. De recentere hadden een laag van beton.

- De opgravers werden gehinderd door massa's kinderen en andere toeschouwers.
- Bij sommige graven waren de bulldozers ondanks het respijt maar alvast begonnen. Dit bemoeilijkte het vinden van de graven en de uitgraafwerkzaamheden.

De geplunderde en of reeds overheen gewalste graven hadden geen ongeschonden bongpais meer. Twee bongpais konden echter worden gered. De belangrijkste was die van onze stamvader Kan Keng Tiong. De ander was van de oudste dochter van Kan Keng Tiong namelijk Kan Eng Nio bekend als "Mah De" of "Twa Ipoh". Mijn vader had een speciale band met deze Kan Eng Nio omdat hij haar in haar laatste jaren had verzorgd.

De Bongpai van Kan Keng Tiong

(Vertaling Koos Kuiper)

De foto is van de grafsteen van een Kan van wie alleen de postume naam Ping Tsing (?) wordt genoemd. Hij moet de grootvader van mijn grootvader H.H. Kan zijn. Ook de namen van twee echtgenotes Siau en Jo staan erop. Als plaats van oorsprong staat er Nanjing (bij Zhangzhou). Als jaartal staat erop "tweede herfstmaand 1867", mogelijk het jaar waarop het graf is aangelegd. Hij heeft een keizerlijke eretitel, maar er wordt geen ambt genoemd. Opgesteld door drie zonen en 7 dochters. De zoons Tjeng-Soen, Soei-Tjiang en Tjeng-Sie worden genoemd, en o.a. de dochters Oe-Nio en Eng-Nio. Kan Keng Tjong had een tweede, postume naam Ping Tsjing (Mandarijn: Bingzheng), letterlijk "houdt vast aan het juiste/ het rechtvaardige." Men had vroeger wel meer namen: de echte naam (op grafstenen: "taboenaam"), een roepnaam, een of meer zelfgekozen bijnamen enz., en soms ook nog een postume naam. Dat betekent wel dat Kan Keng Tjong een belangrijk persoon was. Voor de twee echtgenotes waren er ook verheven, postume namen, die "Liefdevol en

volgzaam" (Siau) en "Vlijtig en zachtmoedig" (Jo) betekenen. Zij hebben beiden de titel (Mandarijn:) gongren, "echtgenote van een ambtenaar van de vierde rang." De dochters in volgorde van rechts naar links zijn: Pin, Kiat [? slecht leesbaar], Eng, Siau (of: Tioe), Oe, Tian, Pan (?). 品吉(?)英秀宇展盼(?)

Het vreemde is dat we niks konden vinden van de 2^e vrouw van Kan Keng Tiong. Ze werd niet vermeld in de grafsteen van Kan Keng Tiong maar er is ook geen graf gevonden.

De Bongpai van Kan Eng Nio

(Vertaling Koos Kuiper)

De andere foto (graf met versieringen) is van Kan Eng Nio, getrouwd met iemand die Ouw (Mandarijn Hu) heette. Ze leefde van de Chinese datum 20-9-Xianfeng 11 (23 oktober 1861), tot 2-5-Republiek 10 (7 juni 1921). Opgesteld door adoptief/zorg/plicht zoon binnen de familie: Kan Hay-Liang (mijn vader).

Door het chaotische en overhaaste verloop van de opgravingen werden niet alle gebeenten compleet opgegraven en gevonden.

Door deze opgravingen wilde mijn oma dat ook de graven van haar man Tan Tjoen Lee en haar zoon Tan Tek Liang (Ferrie) werden opgegraven ondanks dat ze begraven lagen nabij Bogor en er geen direct gevaar voor deze graven was.

Het massa graf kwam pas na het overlijden van mijn oma Han Tek Nio in 1969 als zodanig gereed. Daarvoor werd de verzameling zakjes met as in een kist op het voorouder altaar bewaard.

In de twee foto's hieronder is het graf van Dary Kan Hay Liang voor en nadat het tot massagraf was verbouwd te zien. In de eerste foto uit 1954 zijn nog de hengsels op de betonnen tegels te zien op het graf van Dary Kan Hay Liang (rechter onderhoek). De tweede foto is gemaakt in 1988.

Op facebook van het CIHC verscheen de volgende mededeling:

[Chinese Indonesian Heritage Center October 27, 2012](#) ·

Kindly visit CIHC website for a new photo and the accompanying story: mass grave.

Dit gaf de volgende reacties:

Steve Haryono: hehe, fotonya [Michael Hadi](#) (deze foto's zijn van Michael Hadi) grin emoticon. [October 31, 2012 at 4:42am](#) · [1](#)

Michael Hadi Hayashi: ya , saya senang jika dipublikasikan dengan benar.. selama ini pihak2 tour leader LOH melewati begitu saja makam ini..tanpa mau tahu baca tulisannya.. saya beritahukan mereka gak mau peduli..

(Ik ben blij dat dit nu gepubliceerd wordt, want tot nu toe werd door de tourleaders LOH zo maar aan dit graf voorbij gegaan. Ze wilden gewoon niet lezen wat er stond terwijl ik het toch special onder hun aandacht bracht.) [October 31, 2012 at 4:45am](#) · [1](#)

N.B.:

Dit artikel is eerder in verkorte versie gepubliceerd als Foto met Verhaal nr. 4 op www.CIHC.nl

Berkel, 7 augustus 2017